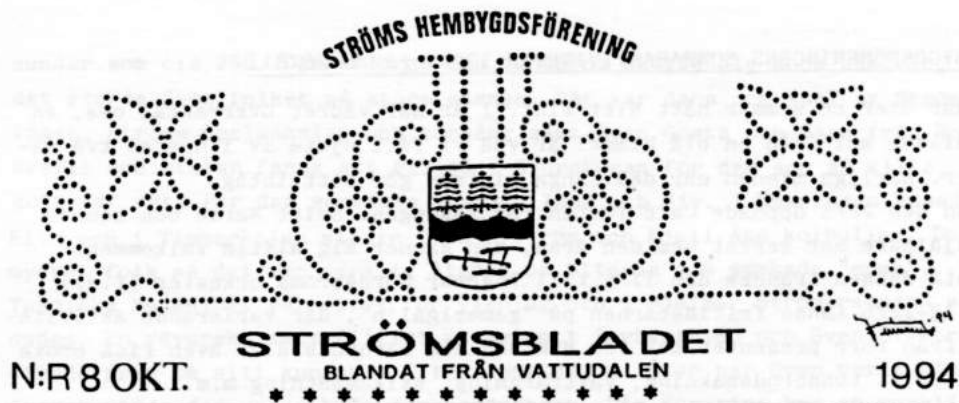

STORSLAGET RESULTAT

Sommarens många aktiviteter vid vår Hembygdsgård visar på många glädjande och storslagna resultat.

Strömskvällarna överträffade alla förväntningar och samarbetet med IOGT-NTO bör fortsätta.

Slöjdmässan slog också rekord och ett speciellt tack riktas till systrarna Roos, som ställde upp i vått och torrt!

Samarbetet med barnomsorgen var en annan glädjekälla, liksom inkomsterna av inträdesavgiften.

Tack alla som ställt upp för vår förening!

Tyvärr har det kommit till min kännedom att ett elakt rykte florerar på sina håll, nämligen att IFK och Dundermarkna'n skulle "köra" över oss. Vart ryktet kommer ifrån har vi inte fått förklaring till, men faktum är att vi har täta och fina diskussioner med IFK och att vi på bästa sätt försöker tillvarata både Hembygdsföreningens och samhällets intressen av en vacker Hembygdsgård, samtidigt som det inte går att blunda för Dundermarkna'ns betydelse för hela Strömsunds kommun, dessa få sommark dagar i juli.

Ströms Hembygdsgård är, till skillnad från en del andra, dels en kulturvårdande Hembygdsgård/rörelse, dels Strömsunds metropol för sommarnöjen. Låt oss göra något bra av detta, låt FORNTID OCH NUTID gå hand i hand, naturligtvis på ett väl genomtänkt och stilfullt sätt.

Med Hälsningar

Hans-Erik Dahlgren
Ordförande.

HEMBYGDSFÖRENINGENS SOMMARAKTIVITETER 1994. (22/6-26/8).

Nu har åter en sommar nått sitt slut. I år har vädret överraskat oss, en strålande sol från en blå himmel är vad vi fått njuta av i nästan två månader. Härliga minnen när den långa vintern gör sitt intåg.

Redan den 22/5 öppnade Café Tomten för säsongen. Britt Marie och hennes medhjälpare har servat med den äran, man känner sig alltid välkommen.

Första dansen trädde den 17/6 till Ingemar Nordströms orkester (f.d.)

Den 13-22/6 fanns fritidsbarnen på "gammalgål'n", där varierande aktiviteter från förr presenterades för dem och som barnen själva även fick pröva på, t.e.x. tunnbrödsbakning, växtfärgning, skikamsättning m.m.

Årets midsommarfirande gick på midsommaraftonen i Strömslagets regi och midsommardagen hölls Gudstjänst i Storstugan.

Sommarens stora begivenhet var "Strömskvällar" som hölls tre tisdagar å rad med start den 28/6. Bland underhållare kan nämnas Titti Sjöblom, Olas husband, Mats Rådberg och Roland Cedermark. Arrangörer för Strömskvällarna har varit IOGT och Ströms Hembygdsförening. Alla tre kvällarna var vädret det bästa tänkbara och det var mycket folk som helt gratis fick uppleva dessa trevliga program. Det var länge sedan man såg så många trevliga människor på Ströms Hembygdsgård. För min personliga del sätter jag Strömskvällarna högst på listan bland sommarens aktiviteter. Det behövs sång, musik och glädje för allas trevnad. Det är bara att hålla tummarna för att det blir en fortsättning kommande sommar.

De traditionella Stugmötena hölls fem tisdagar å rad. Det innebar att de tre första inföll samma kvällar som Strömskvällarna. Stugmötena tog sin början kl. 19 och Strömskvällarna kl. 20. Det hela fungerade bra trots "krocken", och även Stugmötena var välbesökta och trivsamma stunder i Storstugan, där kyrkan och frikyrkosamfunden har var sin kväll och en ekumenisk sammankomst.

Den 1/7 öppnade årets Slöjdmässa i Hembygdsföreningens regi och sköttes av Inga-Britt Janeheim, Margareta Andersson samt systrarna Britt Inger och Eva Marie Roos. Mässan var som vanligt välbesökt och öppen hela juli, en nyhet för Hembygdsgården.

Sen var hela kommunen inblandad i Årets Berättarvecka som hölls 4-10 juli.

Hembygdsdagen den 23/7 började med samling i kyrkan där kyrkoh. Folke Reutfors höll andakt. Orgelspel och körarrangemang av H.E. Dahlgren med en för dagen hopplöskad kör bestående av sångglada människor som gärna offrar semester och allt annat för att få en chans att sjunga.

Sedan tågade vi ner till Hembygdsgården där vi i dubbel bemärkelse blev utskällda. Där pågick nämligen en älghundsutställning modell större. Det var ingalunda till Hembygdsföreningens nackdel, då det kom in pengar i entrén. Många ondgjorde sig över att det skulle vara hundutställning på en Hembygdsgård. Vi i programkommittén var inte helt medvetna om att det var så många

hundar som c:a 250. Utställarna och hundarna skötte sig dock utmärkt, och det gjorde även folket på stora scenen. Där var dans och spel av Strömslaget, Ströms Spelmanslag och körsång samt Sven Gösta och Sara från Hoting. Kesfil och stutar fanns att tillgå i Storstugan för dem som så ville, och gott var det. För den servisen svarade Inez och Siv. I Bakstugan basade Elin och i Timmerkojan stekte Ivan Nyström och Kjell Åke kolbullar. Det var mycket folk så det var verklig åtgång på bitarna som smakade "mums". Tekniska Magasinet var öppet för visning och i Hjalmar Strömerstugan slöjdades. En väverska satt flitigt sysselsatt i vävstolen och Sven Sikström visade prov på sitt kunnande i tennkonstsmide. Åter har Sven varit stugan trogen varje dag under hela sommarsäsongen. Vår förening har en verklig resurs i Sven.

Den 5/7 var det loppmarknad och bokförsäljning på gården. Enar och Rolf med bistånd av Siv klarade detta. I år fick vi många prylar. Heja på till 1995! I bakstugan fanns som så många gånger förr Majlis, Märta och jag. Ute på gården var det skogsutställning med servering i kojan. Norrskog fixade.

Tisdagen den 26/7 var det lunchunderhållning med MHF som arrangörer.

Den 28/7 var det dans och disco, men danserna har tyvärr gått back. Musiken kostar för mycket "nå för tiin".

Söndagen den 7/8 var det dags för handikapp- och pensionärsföreningarna att underhålla från scenen. Konferensier var Gösta Bäckwall alias "Jörn i ÖP". Där fanns PRO, SPF, DHR, HRF, SRF och RMR. Det var dåligt med publik. Den svek oss, trots det fina programmet. Som alltid Kesfil i Storstugan, och "bakstran" på plats.

Ungdomsringens Dag var den 13/8, och Strömslaget stod för värdskapet. Danslag kom från Östersund med ett mycket bra program. Dans och lekar ordnades för barnen. Gästerna avundades oss den fina dansbanan, ville gärna återkomma. Sommarens sista dans var den 26/8 till Thorleifs orkester, men för lite folk för att täcka utgifterna.

Slutligen har Mats Eriksson i år liksom tidigare somrar ordnat med "Tipsrundan", en rundvandring bland gårdens föremål med kluriga frågor. 360 vandra-re blev det goda resultatet i sommarens rundor, och intresset växer med åren.

Vi i Programkommittén har försökt så gott vi kunnat och vi vill tacka alla som på ett eller annat sätt bistått Hembygdsföreningen under sommaraktiviteterna. Ni är enastående! Välkomna åter 1995, Ni trogna och välkommen även alla Ni andra! Ni behövs för Hembygdsgårdens fortlevnad. En mysig höst och en härlig vit vinter önskas Er alla.

Programkommittén genom Gunvor Göransson.

SOMMARENS EFTERSKÖRD.

Den livliga sommarverksamheten på Hembygdsgården är nu över för den här gången och efterlämnar som alltid många vackra och - isynnerhet i år - soliga minnen men också funderingar och synpunkter på verksamheten och dess organisatoriska uppläggning. Många av dem som helhjärtat ställer upp med frivilligt, ideellt arbete på gården har påtalat - i bistra ordalag - avsaknaden av den övergripande organisatören, den hjälpande handen där nere. Visserligen har Ingrid på kansliet skött det mesta under arbetstid, bl.a. skaffat folk och bistått här och där. Men hon har ju bara en halvtidstjänst, varför det obönhörligen blir ett tomrum under viss tid av dagen. Det finns all anledning för styrelsen att ta missnöjesgnyet på allvar och försöka hitta en lösning på problemet!

Så lite inkomststatistik.

Avgift à 10:- kronor har erlagts av 5049 besökande. Dessutom har 285 pers. löst s.k. säsongkort à 30:- kr. Detta ger i runt tal 60.000 kr i entréintäkter. Till detta ska läggas c:a 33.000:-kr från lotteri och annan försäljning samt ett vackert netto på omkring 35.000:-kr från slöjdmässan, vars försäljning - för första gången - helt drivits i HF:s egen regi.

Om man nu rätt adderar delposterna ovan, får man en summa av 128.000 kr, ett resultat som uppnått tack vare alla dem som "offrat" timmar och dagar av o-egennyttigt arbete för föreningen och dess verksamhet, en verksamhet som hela samhället drar nytta av. Vad vore Strömsund sommartid utan sin levande Hembygdsgård!

Hänt och händer på HG.

Vackrare än någonsin vilar vår gård i oktobersolens sken, inramad av Aspudens träd och buskar i sprakande höstfärger. Vad har hänt? Jo, byggnadskommitténs ordförtröttlige ordf. Sigvard Mårtensson med god assistans av vaktmästaren Gunno Emanuelsson och ALU-jobbarna Jan-Olof Nilsson, Kjell-Åke Johansson och Jan-Erik Thulin har nyligen rödmålat de urblekta och väderbitna byggnaderna Storstugan, Hjalmar Strömerstugan, Sexkanten, Tekniska Magasinet och Storlogen. Foder, lister och portar har också fått sitt, vitt och ockragult.

Den nya dansbanan är även den nymålad och helt färdigställd och bidrar till lystern.

Byggnadernas samtliga väderstyggliga (!) namnskyltar har snyggats upp och gjorts läsbara igen.

Katalogiseringen av föreningens föremålssamlingar fortsätter. Jöns Åslund med mycket gott arbete efter sig har som ALU-arbetare efterträtts av textillärare Britt-Marie Mårtensson. Hennes främsta uppgift blir att katalogisera dräkt- och textilsamlingarna.

En söndag i slutet av augusti vandrade Sigvard M. och Arne R. med tjugofem medlemmar i Sollefteå STF-avdelning omkring på HG, informerade och visade och besökarna var storligen imponerade.

Kommunens Fritids- och Kulturmässa.

lördagen den 24 september samlade många organisationer, uppträdande och besökare. Hembygdsföreningen deltog med en liten men trevlig utställning.

Utmärkelse.

Vår förenings v. ordförande, ordförande åren 1970-1981, Sten Sundquist tilldelades vid Sveriges Hembygdsförbunds riksstämma i juni förbundets plakett med följande motivering: "Sten Sundquist har under många år på ett framgångsrikt sätt arbetat inom Heimbygda, i styrelsen för Läns museet, och han har också framgångsrikt drivit verksamheten inom Ströms Hembygdsförening såsom ordförande och årsboksredaktör under ett flertal år".

Strömsbladet ber att få gratulera!

Tack- och avskedsfesten för säsongen, "En glödande höstfest" med argentinsk musik och sång, mat och dryck och med mer än 80 nöjda deltagare hölls den 7 oktober på Hembygdsgården.

I VÄNTANS TIDER.

Så riktar vi in oss på nästa sommars stora begivenhet på HG: Spelmansstämman!

A.R.

Den förste Ströms-läkarens tjänstebostad. Den stod färdig 1866, och dr Johan Ludvig Christian Strandberg kunde flytta in. År 1917 blev huset rektorsbostad och förblev så till dess skolkontoret fick sina lokaler där någon gång på 1970-talet. I dag står denna kulturbyggnad tom och hotas av rivning.

ELEKTRIFIERINGEN AV BYARNA VÄSTER OM STRÖMS VATTUDAL 1947

Efter andra världskriget, åren 1946 och 1947 drogs elektrisk ström fram från Lövöns kraftverk till följande byar väster om Ströms Vattudal: Bredkålen, Södra Öhn, Älghallen, Öjarn, Kärrnäset, Renån, Bonäset, Spjutviken, Vedjeön, Hillsand, Draganäs och Svaningen.

Efter den gråtid som krigsåren medfört i många avseenden, var framdragningen av el-ljuset till byarna en kulturgärning som uppskattades mer än vad någon i dag kan föreställa sig. Karbidlampornas tid var förbi. Mörklagda utrymmen i stugor och uthus blev upplysta. Karbid- och fotogenlampor lämnade ofta sitt ljus enbart i köksutrymmen och även där ganska bristfälligt. Att få trycka på strömbrytaren och få ljus i varje rum, el till den nyinköpta radion och värme på kokplattan och strykjärnet blev en lyx utöver det vanliga. Dessutom gav den välsignade strömmen kraft till vedkapen, trösken och annat behövt för jordbruket.

Frågan om elkraft till byarna hade varit föremål för diskussioner vid ett flertal tillfällen under årens lopp sedan slutet av 1920-talet, men inte lett till ptagligt resultat tidigare. När elektrifieringen nu blev en verklighet 1947 hade det varit angeläget att få ta del av protokoll och övriga handlingar, som lett till slutresultatet, men tyvärr finns inte dessa att tillgå hos den som var initiativtagare och pådrivare i den förening som bildades, nämlingen Hans Strömberg, Öjarn. Han blev föreningens ordförande och kassör och hade huvudansvaret för alla kontakter som skulle upprättas för genomförandet. Att dokumentera händelseförloppet innan den praktiska verksamheten ledde till genomförande hade varit viktigt och angeläget för efterkommande i byarna, men tyvärr är detta omöjligt. För att i någon mån få en uppfattning av händelsen kan det vara av intresse att nedskriiva det som finns i minnet och det som har berättats kring frågan.

En el-förening bildades med ledamöter från samtliga byar och med en styrelse från några av dessa byar. Styrelsens uppgift blev att sköta förhandlingar med el-distributören och el-installatören samt att efter förhandling fastställa enhetliga kostnader för framdragning och installation av el-kraften. Styrelsen utsåg en kontaktman i varje by som skulle svara för en rad praktiska frågor. Ledningsstolpar skulle köras till hög- och lågspänningsledningar. Sten skulle fraktas ut för att användas till stöd när stolparna skulle resas. Linjerna skulle huggas rena till en bredd av 6 meter, som var ett överenskommet servitut för såväl hög- som lågspänningslinjer. En bredd som visade sig alltför liten och som förorsakade många och långa strömvavbrott vintertid.

Bland ledamöterna i styrelsen kan troligen vanligen anlitade personer ha suttit. Förutom Hans Strömberg, Öjarn har möjligen Erik Strömberg, Renån, Konstatin Hillström, Hillsand, Mikael Nord i Södra Öhn och Olof Svensson i Bredkålen samt några fler ha tillhört de personer som styrte föreningen.

Ansvar för linjeframdragningar och leverans av elström hade Per Holms Elektrisitetsverk med Lövöns kraftverk som strömtillverkare. Nödvändiga servitut för framdragning av linjer över berörda fastigheter tecknades mellan strömleverantören och fastighetsägarna. Likaså fattades överenskommelser om fastställda enhetspriser för leverans av strömmen. Sälunda användes en beräkningsgrund för betalningen till Elektrisitetsverket baserat på antal rum i boningsfastigheten och om fastigheten hade ladugård eller annat utrymme som var i behov av ström. Vidare togs en särskild avgift för motoruttag på stolpe på gårdarna. Om fastighetsägare som hade tillgång till skog som kunde användas till stolpar fick leverans av dessa avräknas på enhetspriset. Samma förhållande gällde även utfört arbete åt el-leverantören. Bland dem som ledde linjeframdragningen fanns en kortväxt ingenjör som hette Jonsson. Stolpresningen och linjeframdragningen sköttes av personer som var anställda av bolaget. Det fanns olika arbetsgång som skötte den detaljen.

Sture Saltin hade ansvaret för alla installationer genom sitt nystartade företag "Saltins Elektriska", Strömsund. Han har berättat om arbetets uppläggning och de svårigheter som fanns strax efter kriget. Materialet inköptes från Tyskland och ibland blev leveranserna försenade flera dagar, vilket innebar att hans jobb inte hade något att göra. I brist på möjligheter till arbete spelades kort, om de inte kunde åka runt i gårdarna och bestämma installationens uppläggning. Bland montörerna kan nämnas Erik Skogman och Anders Wågberg - bägge bortgångna - samt Sven Andersson, Strömsund.

Även om arbetet i styrelsen mest ålades Hans Strömberg med sina dubbla uppdrag så hade säkert de övriga styrelseledamöterna synpunkter och förslag som kom till debatt. Helt säkert var byborna och styrelsen inte överens på alla områden även om resultatet visar på stor enighet.

Gösta Nord berättar att önskemålet från Södra Öhns byamän var att Saltin skulle börja med installationerna först i den byn och därefter i de andra byarna. Hans Strömberg var emot detta förslag och menade att Saltin skulle börja i Öjarn. Byn skulle fira 150 år 1948 och Hans Strömberg ville vara säker på att byn då hade elströmmen inmonterad i samtliga gårdar i Öjarn. Byborna i Södra Öhn vägrade att transportera ut stolparna till högspänningsledningen om inte byn fick installationerna först, före bl.a. Öjarn. Oenigheten ledde till att Saltin fick anställa en montör från Forsåsen som fick påbörja arbetet i Södra Öhn.

Södra Öhns byamän hade ansvaret för utforslingen av belysningsstolparna på sträckan Södra Öhn till Öjarns vägskäl. På hårdmarken kunde Gabriel Andersson köra fram stolparna med häst, men över sankmarkerna fick två man hjälpas åt att dra stolparna för hand med dragsax. Även om stolparna var rundbarkade kan var och en förstå, att arbetet var mycket tungt. Stolparna var ju långa

och grova. Varje by hade som Södra Öhns byamän ansvaret för en viss längdsträcka där utforslingen av belysningsstolpar och sten till stolpresningen skulle klaras.

Radiohandlarna tog tillfället i akt och reste runt i byarna för att bli först med försäljningen av radioapparater till den elström som skulle komma. Där fanns handlare från Kungsradio, Radiola, Centrum med flera som fann köpare innan något enda uttag för elström blivit monterat. Man lämnade provapparater utan andra förbindelser än att köpen skulle ordnas upp när strömmen kom till byn. I en del fall blev provapparaterna stående i sina kartonger ute på förstugutrappan hos dem som vägrade köpa innan elströmmen fanns inmonterad.

Sture Saltin hade väl legat bäst till om han kommit på idén att sälja radioapparater till alla som han installerade elström hos, men han kom inte på idén förrän efteråt.

För alla som nu har elektriskt ljus och elkraft till motorerna väster om Ströms Vattudal, bör en tacksamhetens tanke sändas till alla som aktivt medverkade till genomförandet av denna för bygden kulturella gärning!

Sigvard Mårtensson.

HÖSTANKAR.

Hösten är kommen - sommaren slut
vinden nu sveper kall kring vår knut
löven så sakta mot jorden ses dala
fåglarna flyttar - så gårdens svala
mot sydliga nejder ställer sin färd
till en vinterfri plats i vår värld
här en "Törnrosasömn" jag ville få önska
att vakna när vårsol igen ger oss grönska!

Märta Bergström

Vidar Eriksson i Bredkålen skänkte i höstas föreningen en vacker fotogenlampa, som nu hänger i Storstugans östra kammare. Lampan, av mässing och med vit porslinskupa, inropades på auktion på Svartön, troligen 1928, av Vidars far, Per Eriksson. Svartön köptes 1874 av postmästaren i Ström, Erik Olof Pettersson (1843-1897) och hans hustru Karin (1850-1926) f. Burman och från Hammerdal. Efter makens död gifte hon om sig med fängelsedirektören i Östersund, Viktor Ljungdal. Några år efter hennes frånfälle hölls alltså ovan nämnda auktion.

HUR ÖVERLEVA I DET NORDJÄMSKA FJÄLLOMRÅDET UNDER 1740-TALET?

Under 1740-talet gick man från svensk och norsk sida upp riksgränsen, och 1751 faställdes den definitivt. I gräns protokollen finns en rikedom på uppgifter om ting och förhållanden, som nu är borta. Från norsk sida leddes gränsundersökningarna av majoren Peter Schnitler. Från Nordli och Sörliområdet finns en uppgift från 1742, som har ett vidare intresse, inte minst därför att den speglar en mänsklig tragedi. Vad det handlar om är den svenska arméns återtag kring nyåret 1719, när över 3.000 man blev kvar på fjället, och dess följder för djurlivet upp i fjällen. Utgångspunkten var vad vittnena hade berättat om livet i Lierne. I goda tider hade invånarna där viss handel med områdets samer. Vadmal, tobak och brännvin byttes mot ren- och björnskinns eller andra varor som muddar, stövlar, skor, vantar och pungar, som bönderna sedan förde till städerna. Nu hade dock samernas välbefinnande märkligt avtagit. Orsaken var följande: "Vintern 1719 skedde den svensk-finska arméns fatala nederlag eller dödsfall av svält eller köld i de tydalska fjällen. I detta område sökte sig följande sommar vargen i stor mängd till de döda liken, och då den en gång blivit van vid fjällen, där man tidigare sällan hade haft den, fick den lukten och smaken av ren. Sedan hade den årligen härjat så svårt, att en same på ett år kunde mista 10, 20 och 50 djur. Följden blev, att av Snåsas och Overhaldens 50 samefamiljer de flesta av dem blev tiggare och måste gå på tiggarrått och besöka bönderna."

Om både kornet slog fel och samerna inte hade mycket att handla med, så blev invånarnas tillstånd eländigt. Annars var nordliområdet bra för uppodling, och det borde därför med tiden bli mer befolkat, tillägger protokollet. Samernas besvär av vargen hängde bl.a. samman med att renhjordarna vid denna tid inte var större än några hundra djur. Blev grunden för invånarnas föda och handel för liten, innebar detta nöd. Och orsaken var enligt befolkningen, den svensk-finska arméns undergång uppe i fjällen, som inte bara innebar en tragedi för de omkomna, deras anhöriga och det svenska riket utan också för dem, som fanns i fjälldistriktet, och det långt efter de dramatiska händelserna.

Lierne hade under 1740-talet och dessförinnan ett särskilt intresse för Ström och Hammerdal. Präster från de svenska socknarna tjänstgjorde ibland däruppe, och under gränsdiskussionerna fördes tanken fram, att de i framtiden skulle bli svenskt område. Nu blev så inte fallet, men dagens kontakter över gränsen motiverar ändå en tanke på hur det var då. Förhållandena på den svenska sidan av riksgränsen måste ha liknat den norska. 1719 års katastrof fick tydligen långvariga och ibland oväntade följder.

Sven Lundkvist, Uppsala och Södra Öhn.

Sven Lundkvist var riksarkivarie åren 1979-1991. (Red. anm.)

MITT FÖRSTA RADIOMINNE.

Det var troligen året 1926. Det är söndag och jag får följa med mor till min faster för att lyssna på gudstjänsten i radion. Min kusin Mattias har köpt sig en "apparat".

Ditbjudna är också moster Göle och Sjögrens Märit, två väldigt gamla tanter -65-70 år. De har halsdukar -klutar- på huvudet och tant Märit har sitt söndags-gåbortförkläde på sig.

Vi går upp till Mattias rum. Mitt emot dörren, på kortväggen, är ett fönster och framför det ett bord. Mot väggen till vänster står en Kronbloms-soffa. Vid väggen till höger finns ett lågt skåp och på det står radion. Det är en låda av något ovanligt slag för i den sitter lampor - de lyser inte de bara glöder, så det ser ut som silver inuti dem. De kallas rör. Där finns något som Mattias kallar spolar; dessa flyttar han om för att få in rätt station. Bredvid står en trätt som liknar en stor hörlur, den kallas högtalare. Därifrån kommer ljudet.

På soffan sitter min faster och de två tanterna. Mor sitter på en stol och jag på en pall.

Nu kommer Mattias och börjar fixa med lådan - en lampa hit - en spole dit. Han flyttar omkring dessa saker ett tag. Så plötsligt börjar det tjuta och fräsa i apparaten. En röst hörs. Volymen höjs och så kommer prästens ord högt och tydligt ur högtalaren. Tanterna sitter stilla, stela och högtidliga. Plötsligt ryggar tant Märit till, drar förklädet åt sidan och utbrister -"Int' kan je sitte hen, sôm ha e tücke styggt'e förkle!"

Jag ser hur mor och faster småler mot varandra. Själv kan jag knappast hålla inne med ett fnitter - men trots mina fem år har jag lärt mig att inte visa mina känslor allt för påtagligt.

-Hur kan tanten tro att prästen ser henne?

För barnet var det inte så konstigt - det var ju enbart ljudet som kom från högtalaren - ja, än sen då? Men för den gamla tanten var det ett mysterium.

Bendikt Johansson

DEN SUNDEMANSKA VILLAN ELLER LANDSFISKALSKONTORET.

Det gamla municipalsamhället Strömsund var ett vackert och charmfullt samhälle med alla sina många trähus av varierande storlek och byggnadsstil från tiden runt sekelskiftet. Men sedan samhällsplanerare och grävskopor gjort sitt under 1960- och 1970-talen, har vi fått dagens centralort, vilken minnesgoda och hembygdstroga strömsundsbor här och i förskingringen har svårt för att känna igen som barn- och ungdomsårens Strömsund.

Desto större tillfredsställelse erfar man då, när någon av de gamla kvarvarande byggnaderna renoveras och därmed bevaras åt framtiden. Ett bra exempel på en upprustad kulturbyggnad är "Kråkslottet", d.v.s. trevåningshuset med tinnar och torn vid Ramselevägen-Parkgatan. Det är i dag inte något vanvårdat kråkslott utan en byggnad som återfått det mesta av sin forna glans och ståtlighet.

Ett annat stort och imponerande hus från gamla tider är den trevåningshöga timmerbyggnaden på Zackrisvägen 4. Den håller på att renoveras såväl ut- som invändigt av de nya ägarna sedan några år tillbaka, Ann-Cathrin Johansson Hörnfeldt och Torgny Hörnfeldt. Det pågående arbetet ger anledning till att erinra något om husets drygt hundraåriga historia och om några av dem som bott där.

Huset uppfördes år 1890, och den som lät bygga det var skogsinspektoren vid Kramforsbolaget i Alanäs, Ivar Sundeman, 1845-1921, upplänningen vilken som ung kom till Kyrkbyn vid Flåsjön och gifte sig med sin arbetsgivares dotter, Märta Juliana Johansson, 1843-1921. Om honom, om timmerdrivare och skogspatroner i Alanäs kan man f.ö. med god behållning läsa i Gustav Hedenvind-Erikssons "Ur en fallen skog".

Paret fick nio barn, och yngst bland dem var Tyra, 1884-1972, som gifte sig med bryggeridisponenten Erik Rundström från Norrköping. Han kom till Strömsund några år in på 1900-talet och blev platschef för Änge bryggeris anläggning här. Bryggeriets namn ändrades senare till Östersunds Ångbryggeri.

Då hade f.ö. ovan nämnde Ivar Sundeman sedan 1886 innehaft fastigheten Runeborg på Frösön, långt innan området förvandlades till det välkända och väl-frekventerade, under senare halvan av 1960-talet nedlagda nöjesetablissermanget.

Det var meningen, att fastigheten på Zackrisvägen skulle övertas av dotter och måg, men det blev i stället Bryggeriet som köpte gården som bostad åt sina anställda. Förutom Rundströms bodde sålunda en tid där Sigge Otterström bryggeriets bokhållare, Osvald Englund, son till företagets ägare i Östersund samt bryggeriets chaufför i många år Emil Kring med familj. Ännu tidigare sedan 1913 hade skogsinsp. Nils Johansson m. fam. bott där. Han var anställd vid Ulriksfors sulfitfabrik och dog 1926.

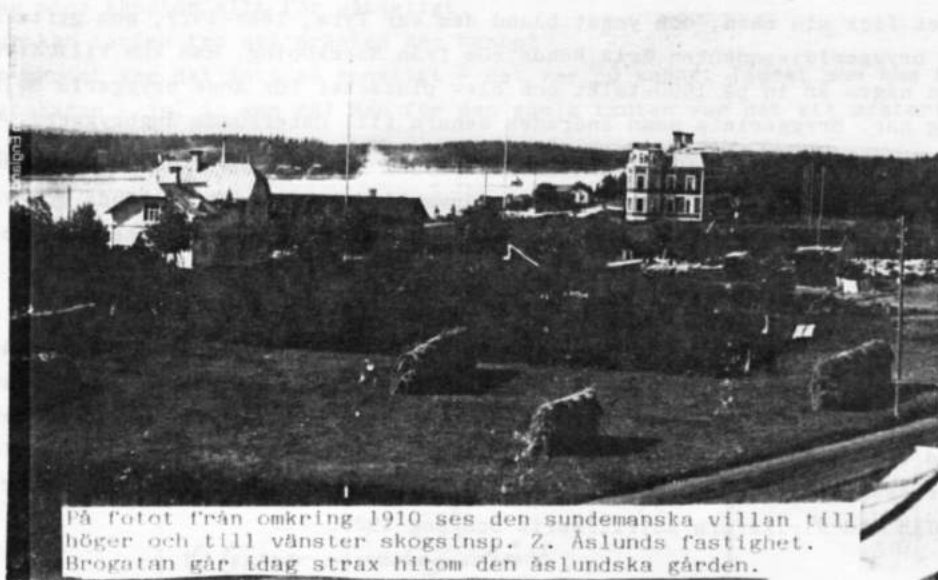
Rundströms flyttade till Örebro 1934. Då var landsfiskalskontoret inrymt i byggnaden sedan 1931, då landsfiskal Yngve Hallberg med familj flyttade hit från Hede. Hallberg och befälhavaren på s/s Virg tillika chefen för täljstensbolaget Talcum, Amaldor Åström, köpte så småningom huset. Talcums kontor var förlagt till familjen Åströms lägenhet. Amaldor Åström avled 1945, och övriga familjen flyttade från Strömsund. Omkring 1951 lämnade Hallbergs huset för ny lägenhet på brandstationens andra våning. Natanael Svensson med familj övertog 1941 Krings lägenhet, som de 1946 lämnade över till Gudrun och Holger Allberg; han anställd vid Vägverket. År 1950 blev postdiligensföraren Tore Modin ägare till fastigheten. Då fanns som hyresgäster även familjen veterinär Åke Tönne. Tydligt har våra veterinärer ansett huset lämpligt som bostad, ty redan på 1930-talet bodde där Sigfrid Mårtensson och på 1940-talet Anders Malmqvist.

Landsfiskalskontoret fanns i byggnaden till dess Polisväsendet förstatlignades 1965 och landsfiskalsinstitutionen upphörde. Då hade Yngve Hallberg sedan c:a tio år tillbaka efterträtts av först Uno Lange och sedan Gösta Gärdeborn.

Ny ägare av huset blev 1963 kommunalkamrer Bertil Magnusson, som innehade fastigheten ända till senare halvan av 1980-talet, då han lämnade över till affärsidkarna Kjell Sjöbom och Per Hallin. De i sin tur sålde år 1991 till dagens ägare.

Och det är nu dessa ungdomar som helrenoverar huset från tak till källare. Allt till glädje inte bara för dem själva och deras hyresgäster utan också för oss alla andra som är intresserade av att samhällets kulturhus räddas åt kommande generationer.

Arne Rosenberg

På fotot från omkring 1910 ses den sundemanska villan till höger och till vänster skogsinsp. Z. Åslunds fastighet. Brogatan går idag strax hitom den åslundska gården.

MINDRE FOLKSKOLAN - I TACKSAMT MINNE

"Varm korvgubbe" känner vi alla till. Men vem har hört talas om en "Mindre folkskollärarinna"? Det är i alla fall ett exemplar av detta numera utdöda släkte, som skriver dessa rader.

För femtio år sen fanns mindre folkskola i sex byar i dåvarande Ströms kommun, nämligen i Alavattnet, Henningskälen, Svaningen, Södra Öhn, Vedjeön och Öjarn. Skolformens beteckning var D1, och nu ska jag berätta, hur finurligt den var konstruerad.

Eftersom byn bara hade en lärare och en skolsal, gick alla skolbarn tillsammans där. Men för att begränsa antalet samtidiga årskurser, tog man in nybörjare bara vartannat år. På alla udda årtal hade mindre folkskolan klasserna 2, 4 och 6. Varje jämt årtal var det klasserna 1, 3, 5 - och från och med år 1944 - även klass 7. Detta stämde perfekt för de barn, som var födda på udda årtal och alltså fyllde sju det år det var intagning i skolan. Barn med jämt födelseårtal fick börja vid åtta års ålder eller i undantagsfall som sexåringar.

För att undervisa i mindre folkskola krävdes småskollärarytbildning. Detta innebar två fördelar, den ena av samhällsekonomisk natur. En småskollärarinna hade nämligen betydligt lägre lön än en folkskollärare, och hon rymdes dessutom i en tjänstebostad om ett rum och kök jämfört med folkskollärarinnan två rum och kök och den manlige folkskollärarens tre rum och kök!

Den andra fördelen var av pedagogisk natur. Småskollärarinnans utbildning var till skillnad från folkskollärarens speciellt inriktad på att lära nybörjare att läsa, skriva och räkna, oerhört viktiga grundkunskaper då lika väl som nu.

Mindre folkskolan krävde en hel del av sina elever. Eftersom där fanns minst tre klasser i samma rum, måste man redan från början lära sig att visa hänsyn och inte störa den klass som för tillfället fick undervisning. Man tränade sig i att bli självständig. Jag minns en sjunde klass med två (!) duktiga elever, när jag vid ett tillfälle var så bekymrad: -"men jag har ju inte hunnit gå igenom det nya mattekapitlet med er. Vad jag får dåligt samvete!" Varpå Gun log tröstande mot mig och sa: -"Då går ingenting. Ma leer ass sjælv."

Hänsyn, självständighet, initiativförmåga, ansvars känsla, det var vad mindre folkskolan krävde av sina elever för att den skulle fungera. Och det var ingen dålig matsäck att ha med sig ut i livet.

Hon krävde en hel del av sina lärare också, den här mindre folkskolan. Det var ett pusselläggande för att få schemat att gå ihop och för att förbereda full sysselsättning åt varje barn under alla dessa "tysta övningar" varje dag. Kunskapsämnen var inte så besvärliga. I t.e.x. geografi, historia, kristendom, naturlära undervisade man en klass i taget och kunde alltså rätt

sig efter respektive åldersstadium och "tala det språk som luffarn förstår". Däremot tyckte jag det var ganska svårt att ha gymnastik (i klassrummet eller utomhus), sång, friluftsdagar. Betänk att man skulle välja gymnastikövningar, visor, lekar som skulle tillfredsställa både 6-7-åringar, 9-11-åringar och 13-14-åringar!

Men det fanns folk som kunde fångsla alla åldrar. När Sten Bergman mot slutet av 1940-talet berättade i skolradion om sina forskningsresor bland paradisfåglar och kannibaler, då fick skolbarnen gå en trappa upp och sitta i frökens rum och lyssna på radion - skolan hade förstås ingen radioapparat. Då lyssnade både små och stora med andlös uppmärksamhet. Tänka sig, ingen film, inga bilder, bara en radioröst, som kunde fånga intresset så!

Denna skildring är alltså från mitten av 1940-talet, och skolformen hette D1. Om man går ytterligare tio år tillbaka i tiden, fanns D1-skolor även i Muråsen, Risede och Spörsjönäset samt några år tidigare även i Klöfsand. I Stamsele fanns en D2-skola, vilket innebar att man tog in nybörjare varje år, så att lärarinnan hade sex klasser. Den svårigheten mildrades genom varannandagsläsning, så att småskolan gick tre dagar i veckan och "storskolan" de övriga tre. För sextio år sedan fanns även D3-skolor terminvis flyttande mellan Älghallen - Finnervattnet, mellan Jerilvattnet - Västerkälén och mellan Långåsen - Österkälén.

Men 1958 försvann de sista mindre folkskolorna. En ny tid hade kommit med skolskjutsar, centralskola, stora klasser, välutbildade lärare och annan personal i stort antal. Låt oss hoppas att dagens elever i fina skolan också får bra matsäck med sig ut i livet.

Till sist vill jag inte underhålla läsarna en godbit från en hembygdslektion i min första etta i mindre folkskolan. Vi talade om hunden, och jag frågade, vilka hundraser barnen kände till. Jo då, vad de kunde!

- "Hærahunn" - "Æljhunn" - "Bjennhunn" - "Föugelhunn" - - - "Å gröthunn".

Slut för i dag! Tack för i dag!

Hedvig Eriksson

Henningskälens D 1-skola 1947.

Kulspel, ett kul spel för små och stora barn på rasten.

FÖLLINGE FÖRSAMLING

Söndagen den 17 juli 1994 tidigt på morgonen eldhärjades Föllinge kyrka och brann ner till grunden. De inventarier som räddades var en del mässkrudar samt kyrksilvret, som förvarades i kassaskåp. Knappt två veckor före branden besökte vi kyrkan och gick upp till klockorna för att kontrollera att deras texter var rätt avskrivna. Av de tre klockorna som fanns i tornet återstår idag nog endast metallklumpar. Jag har gjort följande beskrivning såsom kyrkobyggnaderna var före branden.

Föllinge församling är stor till ytvidden men hade vid årsskiftet 1992/1993 endast 1377 innevånare. Föllinge församling bildar ett pastorat tillsammans med Laxsjö och Hotagens församlingar, pastoratet ingår i Ströms kontrakt. Församlingen har tre kyrkobyggnader, Föllinge kyrka, Skärvångens och Åkersjöns kapell.

Föllinge blev socken 1545 och blev då annexförsamling till Lit. Dessförinnan var området en del av Lits församling. De fynd man gjort tyder på att området långt tidigare än 1545 varit bebyggt, bl.a. har man hittat hällmålningar där. År 1619 byggde man kyrka, och präst kom från Lit 12 gånger om året. Kyrkan saknade torn, men 1765 byggde man en klockstapel. Byggmästare var den kände klockstapel- och kyrkbyggaren Pål Persson i Stugun. I tornet på nuvarande kyrka hänger tre klockor, en benämnd gammel-klockan, och den har följande text:

Dag till att tiena GUD: kommer, kommer ropar jag med ett gällande ljud, hvarie helg och sabbat.

År 1762 då i Föllinge församling vore pastor Mag. Olof Serbelius, kommunister Birger Cederberg, 11 bönder, 12 nybyggare, 2 torpare är denna klocka köpt för kyrkans medel, forslen skienkt av länsman Kiöstadius.

Den klockan är nog köpt till stapeln. Kyrkan byggdes ju 1619, om någon ringning förekom åren 1619-1765, vad hade man då för anordning för ringningen? Klockan flyttades från klockstapeln, när den nya kyrkan byggdes åren 1811-1814, och den gamla kyrkan revs. År 1839 eldhärjades kyrkans torn, men kyrkan i övrigt kunde räddas och nödiga reparationer utfördes, så att den gick att använda, tills en planerad ny kyrka hade byggts. Emellertid blev det ingen ny kyrka byggd, utan man reparerade och byggde ut den befintliga åren 1883-1885. Nytt torn byggdes, och i det hänger förutom gammelklockan två klockor till med följande text:

År 1952 då Gustav VI Adolf var Sveriges konung, Gunnar Hultgren biskop i Härnösands stift och Wilhelm Lundström kyrkoherde i Föllinge göts denna klocka av G. Bergholtz i Stockholm. Väck klocka, när Du ljudit över fjäll och strand, lust att göra vad Gud bjudit, Längtan efter löftets land.

A. Frostensson.

På andra sidan klockan står:

År 1850 uti konung Oscars regering då doktor J. Bergman var biskop, I. Dalström landshövding och C.A. Rothoff kyrkoherde blev denna klocka omgjuten

på Föllinge församlings bekostnad af N.P Linderberg i Sundsvall

När du af min klang hör ljudet, vet, till dig den framtid bar budet

att till herrens tempel hinna, hopp och tro och kärlek finna.

Som synes av texten blev denna klocka omgjuten. Var hade den hängt förut?

År 1747 blev Föllinge helt skilt från Lit, främst av den anledningen att regeringen förordade Föllinge församling att sörja för samernas själavård i Jämtlands och Härjedalens lappmarker. Föllinge blev då Sveriges första lappmarksförsamling. Under mitten av 1700-talet övergick samernas själavård i västra Jämtland till Undersåkers församling, och i slutet av 1760-talet övergick samma verksamhet i södra Jämtland och i Härjedalen till Hede pastorat. Ströms lappmark ingick i Föllinge till 1872, då Frostviken blev egen församling.

Den storslagna altarvävnaden som fungerade som altartavla och som komponerats av för oss Strömsundsbor så välkända Kerstin Bränngård och vävts av hennes dotter blev lågornas rov liksom den predikstol som förvarades på kyrkans vind. Stolen var från 1600-talet. En annan klenod som brann upp var predikstolen som användes i kyrkan, och som tillverkades 1883 av Johan Edler. Han var den tredje generationen Edler, och alla var de skulptörer och träsnidare av högsta klass.

Johan Mattsson.

Källor: Folder skriven av k.h. Börje Hammarstedt. Tidskriften Jämten samt egna anteckningar.

SKÄRVÅNGENS KAPELL

Skärvångens kapell uppfördes 1884 som skolhus men användes även som gudstjänstlokal. År 1939 fick Skärvången ett nytt skolhus, och sedan har lokalen använts enbart för gudstjänster och sammankomster. År 1886 byggdes klockstapeln. I den hänger två klockor men tyvärr hindrar bjälkar från byggnationen möjligheten att läsa hela inskriptionen på den lilla klockan, men man kan i alla fall utläsa att den är gjuten i Sundsvall av Linderberg år 1886. På stora klockan står: Gjuten 1963 av Bergholts gjuteri i Sigtuna på Gustav VI Adolf var Sveriges konung, Ruben Josefsson biskop i Härnösands stift och Valter Persenius kyrkoherde i Föllinge göts denna klocka till Skärvångens kapell. O, land, land, hör Herrens ord. Jer. 22:29.

I ÅKERSJÖN finns ett kapell, som byggdes 1971 och invigdes 1972. I omedelbar närhet av kapellet står en klockstapel, där det hänger en klocka, som har följande inskription: Denna klocka togs i bruk 1972, den dag då Åkersjöns kapell invigdes

Klocka, väck de sovande, kalla de tvehågsna, bringa ett glatt budskap till de villiga. Gud är nära.

Johan Mattsson

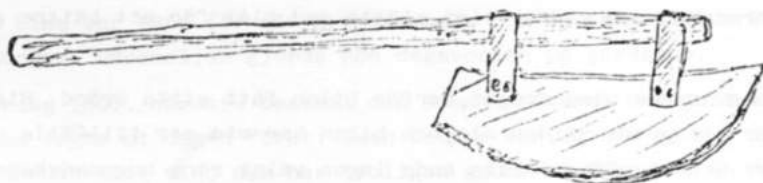

Föllinge kyrka,
nedbrunnen som-
maren 1994

STENFRAKT.

Stenhammarn heter en plats ovanför vår gård i Stamsele. Istiden har lämnat efter sig stenar av jätteformat. Dessa kom väl till pass, när första bron över Faxälven byggdes hösten 1928. Pelarna till bron togs därifrån. En stor sten låg vid vår sommarstuga. Den var c:a 4-5 meter lång och 5 meter hög. Den handborrades, och en del av den blev till grindstolpar vid Tingshuset i Strömsund samt till stolpe för flaggstången vid Tullingsåsgården. Stenarbetare Hedström tog ut nämnda stenar. De lastades på en vagn med järnhjul och drogs med parhästar till Strömsund. Pelle Nilsén var troligen den som höll i tömmarna. Ett enormt arbete om man jämför med nutida tekniska möjligheter.

Märta Bergström.

Bilden ovan illustrerar en gammal sägen från Espnäs, en saga som berättar om den händelse, vilken Ingvar Rislund med frodig och verklighetstrogen fantasi fabulerat kring och broderat till en spännande och synnerligen läsvärd historisk skildring här nedan. P.g.a. styckets längd måste vi tyvärr dela det i två avsnitt. Först i vårnumret får vi alltså läsa om den dramatiska upplösningen på historien. Vi hoppas ni kan bärga er till dess!

BILAN BERÄTTAR av Ingvar Rislund

I Jämtland vid sjön Vattudalen finns en udde där en tragisk händelse utspelades i början av 1800-talet.

Det rättsliga efterspelet fick sin avslutning c:a 300 meter längre bort på en plats som därefter kallas Svartnäset.

När detta namn kom på tal märkte vi barn alltid de äldres allvarliga blickar; av någon anledning lämnades inga förklaringar över vad som timat där för längesedan.

Ett fynd som gjordes år 1980 gav till sist svaret, när författaren forskade i vad förfäderna dolde. Fyndet var en mycket gammal rostig bila.

Udden ligger vackert mot väster. Solnedgångarna kan vara en stämningsfull färgupplevelse, när sjön ligger spegelblank med olika skiftningar på dess yta och en fisk vakar då och då, medan solen lyser stor och blodröd och dess sken färgar vattenytan i silver och guld. Fiskars vakande framkallar en mängd reflexer, som stundom liknar flammande eldar som sedan sprids ut åt olika håll för att till sist sakta utslockna.

Vid stenbranterna på andra sidan ropar en lom klagande, och här vid udden kommer en knipa svirrande förbi och landar vid strandkanten, där en stor holk hänger sedan många år.

En bit in på udden finns en stor grop. Den är efter en källare, som fanns här för länge sedan. En lada har även stått här intill en odling, som ännu finns kvar.

I kanten av odlingen stod en klunga granar, och ur dem stack en till synes ovanlig kvist ut. Vid närmare undersökning visade det sig vara skaftet på en rätt bred bila, och min första tanke var att det måste vara ett odlingsredskap. Den borde ha använts för att röja vide och varit utmärkt till att hugga torv med. Men varför fanns den kvar på platsen? Varför hade ingen tidigare tagit hand om den? Odlingsredskap var ju dyrbara föremål och dessutom eftertraktade. Ett järnverktyg stod högt i kurs under tidigt 1800-tal. Många torde ha hört talas om och kanske även sett alla dessa träredskap som nödtorftigt klätts med plåt för att bättre göra tjänst.

Till slut besvarades mina frågor, varför bilen fått sitta orörd. Historien bakom den är ett grovt våldsbrott, och bilen har vid ett tillfälle utfört ett makabert arbete. Efter detta hade ingen velat röra huggredskapet. Men varför satt bilen så högt upp? Efter många funderingar drogs följande slutsatser. Bilen måste ha huggits fast i en stubbe, där så småningom en hel del småträd växt upp omkring den. Många har under åren dött bort som björk, asp och vissa barrträd. Några granar med ett rikt grenverk har bildat ett tätt bestånd. Stubben är sedan länge murken och upplöst.

Bilan har så småningom fastnat i ett grepp av grenar och följt med uppåt när granarna växt. Ju grövre träden blivit, dess mera har bilan klämts fast och då slutat att följa med uppåt. Granarna som fångat den har växt upp samtidigt i storlek och ålder.

De människor, som levde när detta hände, har ej velat eller vågat befatta sig med redskapet, och trädens grenverk har sedan under lång tid dolt bilan för senare generationer.

Efter mycket arbete lossnar bilan, ingen större åverkan på träden behöver tillgripas. Äntligen sitter dyrgripen i mina händer! Hur länge sedan någon höll den på samma sätt kommer fram senare i historien. Förmodligen har bilan varit mycket tyngre och tjockare, den är rostig och flagnar.

Vid 1800-talets början hade Sverige omkring 2 miljoner invånare. Husen låg i små klungor utgörande några hushåll. Bondgårdarna hade sina torpställen, de arma egendomslösa, boende i utkanterna av byn. Här fanns ett litet ställe som endast bestod av en enkel stuga, en fiskebod för näten och den förut omtalade källaren. En familj bodde på udden.

Nils Olsson, född den 12 april 1770 i Jorm, Frostviken.

Lina Eriksdotter, född den 3 juni 1773 i Kvemon, Nordli, Norge.

Barnen:

Anders, född den 4 okt. 1801 Espnäs, Ström.

Karolina, född den 23 april 1803 " "

Brita, född den 10 juli 1804. " "

Stugan bestod av kök med två sovrum och ett loft. Nils försörjde sig och familjen med dagsverken och fiske. Att fiska torde ha varit ett nödvändigt bidrag till försörjningen. Han hade en båt liggande strax nedanför sin stuga. Kanske var fisket begränsat till närheten av udden, denna rättighet berodde ju mycket på fiskarens markinnehav, ett förhållande som gäller än i dag.

Makan Lina var känd för sin arbetsamhet, hon brukade tillverka kvastar och korgar. Däremellan gjorde hon dagsverken på gårdarna.

En vårdag 1807, närmare bestämt den 9 maj. Makarna har just vittjat näten som lagts ut dagen förut. Isen brukar vanligtvis ge sig iväg för hård nordvästlig vind och har troligen gjort så även nu. Än är nätutläggning i tidigaste laget för årstiden, men samtidigt vet man att fiske lyckan kan vara god strax efter islossningen, då storöringarna brukar vara i farten. Denna morgon finns några fina öringar i näten. Makarna ror mot land och hänger genast upp sina nät till tork, sedan fisken lossats.

En person kommer gående efter sjöstranden, norrifrån. Han kommer fram till dem och hälsar artigt. Mannen heter Agaton Rotman och är en ökad dagdrivare och luffare. Under dessa år fanns luffare litet över allt, men Rotman var en mera kriminell sådan. Som regel var luffarna godmodiga och oförargliga individer med arbetslust, men i många fall människor som trivdes med bohemens vandrarsliv. Förf. minns för övrigt dessa från mitten av 1930-talet.

Rotman tillbringade många år på olika fängelser. Han påstods vara son till en förmögen trävaruhandlare från kusten. Han var bortskämd och lat, vilket till sist drev honom från hans hemtrakt.

På många orter betraktades han som en intressant person som uppträdde belevat, särskilt på de stora gårdarna, där han ville imponera med sina bedrifter. Han drog historier om alla länder han besökt under sin tid som sjöman på de fjärrre vida haven. Tyvärr hade mannen aldrig varit på någon båt, hans historier härrörde från hans fängelsekamrater. Men många trodde honom, han saknade inte förmåga att duper. Oftast drabbades ensamma och människor, vars gästfrihet han ansåg sig kunna utnyttja.

Nils och Lina hade troligen hört talas om denne Rotman men anade knappast, att denne till synes ensamme vandrare hade något ont i sinnet.

Agaton tittade på fiskarna och berömde deras omtänksamhet att passa tiden strax efter islossningen. Han undrade därvid, om han kunde få köpa något av dem. Nils kanske anade oråd, en person som kom gående efter stranden och genast ville köpa deras nyfångade fisk? Antagligen var erbjudandet ett försök att få äta hos dem. Tydligt gick den hederlige Nils tankar i de banorna. Själv höll han sig alltid hemma hos sin familj eller också arbetade han borta någonstans. Han svarade knappt på Rotmans förfrågan. Den lynnige och fräcke mannen fattade genast humör. Han tog plötsligt fram en bössa som han förvarat innanför sin stora vadmalsrock. Dylika rockar kan ses på kort från våra förfäders fotografier.

Nils och Lina blev både förvånade och olustiga. Skrattande föreslog R. då att byta fiskarna mot hans bössa. Rotman höll bössan pekande mot makarna, vilket retade Nils, som fann det oförskämt och förde den åt sidan.

Rotman ryckte åt sig bössan och tryckte av den rakt mot bröstet på Nils. Lodbössan var laddad med en stor blykula, och Nils dog omedelbart. Lina blev alldeles förfärad och utom sig. I panik sprang hon in i stugan, tog barnen och fortsatte upp till den stora gården, som låg c:a 500 meter längre upp. Där var Jonas Nilsson bonde. Han var en hygglig och snäll karl. Hans tre söner var hemma. De sågade och högg ved på gårdens vedbacke. Sönerna var mellan 25 och 30 år.

Lina var alldeles omskakad av händelsen och springandet, det minsta barnet bar hon och de andra två släpades med i ena handen.

Lina berättade för Jonas och sönerna om mordet, och att mördaren strax rusat mot deras båt. Från gården uppe på backen syntes den roende färdas i riktning mot en vik på andra sidan.. Platsen benämnes Gambuviken, här låg en liten fäbod.

Jonas fick iväg sönerna i gårdens båt, denna hade plats för tre roddare. En av sönerna, Erik, var omtänksam nog att få med ett långt rep.

Mördaren var tydligen en dålig roddare, för han vilade ofta men var trots detta nu långt ute på sjön.

Sönerna var nu en bit från stranden och deras båt sköt fram med god fart, men så sköttes årorna av tre par starka och vältränade armar.

Från gården syntes snart båtarna vara nära intill varandra, men den flyende kom först till stranden.

Springande syntes han upp emot skogen. Pojkarna var efter ett tag vid stranden och försvann även de. Den trötte mördaren upphanns vid en liten myr, där hans händer bands ihop. Sedan drevs han ner till stranden.

Sönerna lär ha yttrat att -"när vi tog honom vid myren, så hade vi helst trampat ner kräket i ett dyhål".

Ett annat förslag dem emellan var att släpa mannen efter båten tillbaka.

Erik rodde hem båten som Rotman flytt med. Han gjorde upp fiskarna och bar dem upp till Linas stuga.

Framme vid gården slängdes mördaren ner i en tom fläsklåda. På gårdarna brukade finnas en stor låda, där fläsk brukade förvaras vintertid, en slags frysbox.

Erik och Hans skickades omedelbart av sin far till Ström för att hos kronolänsman Dalgren förtälja om mordet och mördarens gripande.

Sönerna har ridit på var sin häst och tas vänligt emot av Dalgren, som väl känner fadern Jonas.

Dalgren ordnar genast med skjuts och vagn samt två medhjälpare. Hans och Erik rider hem igen. Vägen, som är smal och krokig, följer långa sträckor efter sjöstranden. Vägsträckan är c:a 2,5 mil. De rider fort och deras hästar är villigare, när färden bär hemåt.

Dalgrens följe kommer fram till gården sent på natten och tas emot av Jonas Nilsson. Innan sällskapet tar in på gården, beses fången i den stora lådan. Länsmannen låter mannen komma upp, och ett rum i ett av gårdens uthus upplåtes. Där beläggs han med handbojor. Dalgren har en gång förut varit i kontakt med Rotman.

Sällskapet får övernatta i gården. Innan sänggåendet förplägas männen rikligt. Sönerna har lovat att ombesörja Nils, Linas nu döde makes, transport till Ström för gravsättning.

Dalgrens två betjänter turas om att bevaka fången; men med sitt handfängsel är risken liten, att han skulle kunna rymma.

Dagen efter återvänder Dalgren och medhjälparna med sin kärra. Mördaren får gå efter och bakom honom en av de två männen.

Från Ström går transporten vidare till Hammerdal, denna ombesörjes av ett annat skjutslag.

Senare dömde Hammerdals Häradsting enligt förordningen den 23 mars 1807 och Herr Häradshövdingen, Martin Slute, "denne ogärningsman att huvudet mista samt steglas, då hans brott varit uppenbart och på intet sätt kunnat förnekas eller betvivlas".

Mordet som skedde inför vittne var som det påpekas så uppenbart, att inget tvivel om vem som var mördaren kunde råda, eller som det står, "in flagranti". Verkställandet av domen bestämdes därför ske redan den 20 maj; domen föll den 12 maj 1807.

Emellertid måste avrättningen uppskjutas. Skarprättaren Herr Eskil Karlsson Yxing var svårt sjuk, varför ett nytt datum fastställdes, nu den 24 maj, en väl kort tid kan tyckas. Återigen fick avrättningen skjutas på. Denna gång av en helt annan anledning. Karlsson Yxing avled just denna dag. Närmaste skarprättare fanns nu i Uppsala län. Byamännen i Espnäs var förargade och hämdlystna, de trodde nu att Rotman skulle komma undan, alltid skulle denna fula fisk slinka genom garnen resonerades man och man emellan.

På byastämman överenskom samtliga om en begäran att få Rotman utlämnad och avrättad en bit från brottsplatsen. Nilsson tog kontakt med Dalgren och bad denne framföra deras begäran till Häradsrätten.

Först blev Dalgren förbannad över kraven. Hur skulle de bära sig åt? Vem skulle vara bödel? Efter en stund ändrade han åsikt och tyckte att saken var intressant. "Ordna Ni med de praktiska detaljerna, så ordnar jag de rättsliga", erbjöd han sig. Häradsrätten biföll Dalgrens begäran och lät denne besluta på tinget i Ström, när avrättningen skulle ske. "Låt sedan Espnäsborna sköta saken, men med din närvaro".

Dalgren lät senare genom bud till Jonas Nilsson den 15 juni 1807 meddela: "Vare det nu finale epilogium på denna historia, dock under min subordination".

C.L. Dalgren.

Man får förmoda att Dalgren ställt byborna inför många oförklarade begrepp genom ordalydelsen i sitt meddelande.

För säkerhets skull ordnades en byastämma omedelbart, tiden var kort och ingen bila fanns ännu. Smeden Jöns Hansson fick uppdraget, ty han erbjöd sig tillverka en utan kostnad, bara för äran kan man tänka.

En av byborna måste tjänstgöra som skarprättare. Dalgren hade meddelat arvodet. Summan var för dåtiden väl tilltagen 20 Rdr banco.

(Fortsättning följer i majnumret.)

LJUS och VÄRME

När hösten stilla smyger sej
med ro till Hembygdsgården
så många minnen finnas kvar
från tid som är förbi
så jag frågar morgondimman
som just lättar över sundet
efter vintern - kommer våren
hur ska nästa sommar bli?

Solen som har lyst i år
den ska färga oss rätt länge
och julis glitter ska nog giva mod
så att vi ser
nya somrars ljus och värme
tro och hoppas kan man alltid
kalla vindar - tunga dagar
vill vi aldrig sia mer!

När gården för säsong har stängt
så grant här husen målas
sen vår förening köpt ut färg
fint jobb gör A. L. U.
så nu glömmes sommarstressen
allt av pass man önskat slippa
många frågor - stänk av klander
verksamheten bär sej ju!

Pengar som kom in ett tag
de ska räcka till så mycke
nu gårdens skönhet får ge mödan lön
så att vi vill
jobba muntert nästa sommar
flera vänner tar vi med oss
ingen klagar - det blir rosor
ifall många hjälper till!

Ingrid Lejdstrand

Ärade medlemmar!

Det är oktober och därmed höst och Strömsbladsdags. Ni har nu - såvida ni inte tillhör den grupp läsare som läser tidningar och tidskrifter bakifrån - läst nr 8 av vårt, d.v.s medlemmarnas eget lilla forum, och ni har fått glädjas åt både "gamla" och "nya" skribenters skrivarmöda, åt en stunds omväxlande, roande men också informativ läsning. Ni har då också hunnit upptäcka att alltfler medlemmar medverkar i bladet, och att detta därmed blir både intressantare och roligare. Ju flera kockar desto fylligare soppa! Vi på red. tackar och tar emot alla bidrag med varm hand och hoppas ni fortsätter skrivandet och att nya kommer till. Det kan hända att insänt material p.g.a. tillfällig trängsel i spalterna inte genast bereds plats. Men förr eller senare dyker det upp. Det ser bl.a. Ingrid Lejdstrand här på kansliet till. Hon är ju poeten - lyrikern som medverkar i alla blad och dessutom ger edra hand- eller maskinskrivna opus den piktur som är bladets egen.

Föreningen förlorar varje år medlemmar av olika anledningar, bl.a. glömmar många bort att betala årsavgiften. Å andra sidan får vi också nytt folk i medlemsregistret. I år har tillskottet från de senaste årens 50-årsjubilerande konfirmander från Ström varit mycket stort och gott. Ni är alla varmt välkomna i HF att tillsammans med oss andra delta i arbetet för vår förening och för vår bygd.

Så önskas ni alla en vacker höst och en måttlig vinter.
Redaktionen.

STRÖMSBOKEN 1995, 1936-1937
kostar 95 kronor för medlem.
Tidigare årgångar 40:-/ex.
Hela serien t.o.m. 1994 600:-

Hjälp HEMBYGDS-
FÖRENINGEN att
värva nya medlem-
mar.

Föreningens HEM-
BYGDSFOND vid min-
nes- och högtids-
dagar.
Postg. 243 30 3.

Din 30- och 40-
tals fotografier
behöver förening-
en låna för kom-
mande Strömsböcker.

LOTTERIET sommaren
1995.
Gåvor av alla de
slag tas emot med
tacksamhet.

PRYLAR och
PINALER
till HF:s lopp-
marknad sommaren
1995. Leta i Dina
gömmor!

STRÖMSBONADEN på
väv av Paul Sahlin
finns att köpa på
kansliet och kos-
tar 550:-

SLÄKTBÖCKERNA från 1944 - 1972 om gårdarna och människorna i byarna
i Ström. Pris 25:-/ex.

SMÅSKRIFTER: Tunnbrödsbakning 30:-, Ströms Vattudals utlopp och gam-
la Ramselevägen 30:-, Kafé Tomten 25:-, Ström i förvandling 25:- och
Minnesskrift över Hjalmar Strömer 10:-.

KANSLIET är öppet måndag - fredag kl. 08 - 12. Telefon 0670-112 32.

Jag har inte haft tid att skriva kortare. (Blaise Pascal)

Information är ett mått på allt som människan kunde ha sagt. Inte på
vad hon faktiskt säger. (Ur boken "Märk Världen")

Ströms hembygdsförening

Box 100
600 00 STRÖMSBOKEN